

Alışkanlık Yapan İlaçların Organizmada Yaptığı Patolojik Değişiklikler

Dr. Cahit Özen*

Alışkanlık yapan ilaçların üretimi ve tüketimi son yıllarda çok fazla artmıştır. Natürel ya da sentetik psiko trop ilaçların yaşayanlarda etkileri ve yaptığı belirtiler iyi etüd edildiği halde organizmada meydana getirdiği patolojik değişikliklere ait postmortem incelemeler eksikdir. Akut ve kronik intoksikasyonlarda klinik belirtilere uyan iç organda bazı değişmeler bulunabilir. İlaç düşkünlüğü (drug addiction) basit psikolojik bir bağıllık (psychic dependence) şeklinde devam edebileceği gibi bazı ilaçlara (afyon, morfin, heroin, amfetamin...) karşı çok kere alışkanlık daha ileri bir safhaya ulaşabilir. Bu duruma uyuşturucu madde iptilası, ilaca karşı tutku veya yeni deyimle fizik bağıllık (physical dependence) deniyor. Fizik bağıllık, alışkanlığın ileri bir safhası olup ilaç, metabolizmanın bir elemanı haline gelir, ilacın bırakılmasıyla objektif perhiz belirtileri (abstinence semptomları) ortaya çıkar.

Alışkanlık yapan ilaçların insanları daha mesut hale getirdiği, libido duygularını ve cinsel potensi artırdığı inancıyla son yıllarda fazla kullanılmaya başlanılmış olması nedeniyle bütün dünya millteleri arasında bir kaygı yaratmış ve ortak bir sorun haline gelmiştir. Alışkanlık yapan ilaçların psikotoksik ve nörotoksik etkilerinden başka akut ve kronik entoksikasyonlara yol açtığı ve hatta ölüme sebep olduğu görülmüştür. Son yıllarda toksikomanlar arasında mortalite çok fazla artmıştır. Alışkanlık yapan ilaçların kullanıldığını gösterir, Yaşayanlarda ya da postmortem objektif değişmelerin belirtimi çok önemlidir.

Alışkanlık yapan ilaçların parentral kullanılması halinde derinde iğne pikür yerleri husule gelir. İğne pikürleri derinin kılı bölgelerine veya varsa tatuaj bulunan yerlerine yapılarak gizlenmiş olabilir. Damar

* İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Kürsüsü Profesörü.

içine yapılan enjeksiyonlarda damar çevresinde kanamalar, ekimozlar meydana gelebilir- Enjeksiyon yapılırken çok defa asepsi-antisepsi'ye uyulmadığı için iğne yerlerinde apseler, eskarlar husule gelir. Cocaine gibi toksik maddeler alınma yoluna göre burun, septum mukozasında ve ağız mukozasında ülserasyonlar meydana getirir. Alışkanlık yapan ilaçların inhalation suretile kullanılması sonucu solunum yolları irritasyonları ve iltihapları olabilir.

Narkotik toksik maddelerin sürekli kullanılması sonucu iptilâ safhasında ilacın bulunmaması veya terkedilmesi halinde gözyaşı akması (lacrimation) burun akıntısı (Rhinorrhoea) terleme, deride ürperme (piloerection) vücut ısısının artması, azalması ishaller ve nihayet zayıflama, adale kontraksiyonları, konvulsiyonlar, solunum bozuklukları enfeksiyonlar zuhur edebilir. Bu safhada ileri derecede zayıflama, ishal ya da pnömoni gibi bir hastalıktan ölüm vukua gelebilir.

Sedatif ve hipnotik gruptan olan ilaçlarla akut ve kronik zehirlenmelerde ilaçların solunum merkezi üzerine yaptığı depresif etki ile birlikte solunum yollarında müküs'ün artması ve koyulaşması sonucu solunum güçlüğü ve gıcık, öksürük gibi belirtiler meydana çıkar, buna dolaşım bozuklukları da eklenir. Alışkanlık yapan ilaçlardan biri veya birkaçı birarada hatta alkol ile beraber alınmış olabilir. Alışkanlık yapan ilaçların tesirini artırmak için agonistic (Nalorphine, Naloxone) ya da kollapsa karşı ve toksik maddenin fena etkilerini önlemek amacı ile antagonist olarak kalp ve solunum mukavilleri, libido duygusunu ve cinsel potensi artırmak için bazı ilaçlarda (strychnine, cantharidin, yohimbine, procaine, mannitol gibi) katılmış olabilir. Bu maddelerin toksik dozda alınması halinde bunlara özgü intoxication belirtileri ortaya çıkar.

Toksik maddelerin türüne göre kalp, dolaşım, solunum felçleri kollaps belirtileri, koma ile ya da pnömoni, ishal gibi hastalık sonucu ölüm vukua gelebilir.

Post mortem değişmeler:

Alışkanlık yapan ilaçların fazla miktarda alınmasıyla ansızın ölümler, çabuk ölümler olabileceği gibi ölüm bir komplikasyon sonucu da vukua gelebilir. Damar içine enjeksiyonlardan hemen sonra bir idiosenkrazi ve hipersansibilite sonucu collaps ile ölüm meydana gelebilir. Ağız ve burun yolu ile alınan ilaçlar da bazan çabuk ölüm sebebi olabilir.

Alışkanlık yapan ilaçlar arasında en çok ölüme sebebiyet veren narkotiklerdir, daha sonra sırası ile hallusinojenler, stimulant'lar ve depressent'ler gelir (Ludwig).

Damar yolu cannabis şırınga edilmesinden sonra thrombocytopenie husule geldiği gösterilmiştir. Bu değişme esrarın (marihuana) doğrudan doğruya kan plaketlerine zarar vermesile izah ediliyor (Henderson) Bu tesirle damar içinde coagulation'lar oluşmaktadır.

CAMPBELL, ve arkadaşları tarafından (1971) esrar toksikomanlarında pneumo-encephalography ile beyin atrofileri tesbit edildiği bildirilmiş ise de postmortem bir inceleme tarif edilmemiştir. Damar içine şırınga edilen ilaçlar tesiri ile hepatit, endocardit, tromboflebit, tetanoz gibi enfeksiyonlar husule gelebilir. Cesetlerde histolojik olarak granulomatosis, nekrotizan damar iltihapları (angiitis) kanamalar görülebilir. Paranteral yapılan enjeksiyonlardan sonra şırınganın arka arkaya birçok kimseler tarafından kullanılması halinde malaria, syphilis gibi hastalıklar da sirayet edebilir. Narkotik ilaçlar akciğer ambolileri, akciğer ödemi ve bir komplikasyon olarak pnömoni ye sebep olabilir. Bu tip pnömonilerde akciğerlerde lökositler arasına tipik makrofajlar, periportal lenf nodüllerinden hipertrofiler görülür. Damar içi şırıngalardan sonra sepsis şeklinde bir enfeksiyon sonucu ölenlerde beyinde globus pallidus bölgesinde nekrozlar, beyin apseleri, menenjitler, transvers myelitis gibi iltihabi değişmeler oluşabilir.

(LSD) D- LYSERGİC ACİDE DIETHYL AMİDE zehirlenmelerinde kanda yüksek seviyede toksik madde bulunabilir. Dokularda tesbiti güçtür. İç organlarda kapiller yırtılmaları husule gelir başkaca bir değişiklik görülemez.

Kokain zehirlenmelerinde burun ve ağız mukozalarında ülserasyonlar kalpte dilatasyon, iç organlarda asfiksi belirtileri ve peteşial kanamalar tesbit edilmiştir.

Cannabis ile zihirlenerek ölenlerde kanda ve vücut sıvılarında esrar müessir maddesi (tetra-hydro-cannabiol) tesbiti mümkün olamıyor, ölenlerde açık kollaps belirtilerinden başka esrara özgü bir değişme tesbit edilememiştir. Akut ve kronik zehirlenmelerde ve ölümden sonra otopsi-lerde toksik maddelerin analizi için mide, barsak içindekiler, idrar, safra, göz içi sıvısı (Corpus vitreum) alınır. Afyon, morfin eroin zehirlenmelerinde kanda toksik maddelerin tesbiti güçtür fakat safra içersinde konsantre halde alkaloidler bulunabilir. Afyon zehirlenmelerinden ölümlerde iç organlarda özel afyon kokusu alınır.

Alışkanlık yapan ilaçlardan birkaçı biraraya katılarak hazırlanan bir tür (speed Ball) kullanılmış olursa analizlerde bunlar ayrı ayrı saptanmış olabilecekleri gibi, sadece bunlardan biri bulunmuş, meydana çıkarılmış da olabilir.

Alışkanlık yapan ilaçların etkisini artırmak, daha fazla bir keyif almak düşüncesile katılan "agonistic" şimik maddeler, ya da alışkanlık yapan ilacın zararlarını önlemek amacıyla katılan "antagonist" şimik maddeler, cinsel arzuları ve potensi artırıcı "aphrodisiac" ilaçların da ayrıca toksik etkileri olur. Analizlerde sadece bu katkı maddeleri tesbit edilmiş olabileceği gibi zehirlenme ve ölüm bu maddelerden ileri gelmiş de olabilir. Parentral yapılan uyuşturucu ilaçlar içine libido duygusunu artırmak için katılan "procaine" e karşı organizmada aşırı bir hassasiyet "idiosyncrasy" sonucu collaps ile ani veya çabuk ölüm vukua gelmiş olabilir. Uyuşturucu maddeler içersine cinsel gücü artırıcı olarak çok kere satıcılar tarafından katılmış olabilen Cantharidine, Strychnine gibi ilaçlarla zehirlenmeler ve ölümler meydana gelebilir. Organizmada bu maddelere özgü post mortem değişimler tesbit edilir.

KAYNAKLAR

- Blachly, P. H.,: Drug Abuse. Illinois, U.S.A. 1970.
- Campbell, A. M. G., Evans, M., Thomson, J. L. G., Williams, M. J.,: Cerebral atrophy in young Cannabis smokers. The Lancet (1971), II., 1219-1224.
- Henderson A. H., Pugsley Dj: Collaps after intravenoue injection of hasish. Britisch Med. J. 3: 229-230, 1968.
- Hicks R. E., Fink, P. J.: Psychedelic Drugs, NeL York, 1969.
- Jacop, J.,: Recherches sur la Psychotoxicite des Medicaments, Proceedings of European Society for the study of Durg Toxicity. Vol: VIII, 30-58, 1967.
- LudLig, J.,: Current Methods of Autopsy Practice. Philadelphia, 1972.
- Mant, A. K.,: Modern Trends in Forensic Medicine - 3, London, 1973.
- Qzen, C., Sözen H., Türkiye ve Doğu ülkelerinde esrar problemi üzerinde çalışmalar. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası Sayı: 32, sahife 543-562, İstanbul, 1969.
- Philipson, R. V.,: Modern Trends in Drug Dependence and Alcoholism. London, 1970.
- Rentoul, E., Smith, H.,: Glaister's Medical Jurisprudence and Toxicology. Edinburgh, 1973.